

TÜRK EĞİTİM TARİHİNİN MİHENK TAŞLARINDAN MESLEK LİSELERİNE KARŞI ÖĞRENCİLERİN İLKOKULDAN İTİBAREN YÖNELİMLERİ VE OKULA AİDİYET DUYGULARI

THE STUDENTS' FROM PRIMARY SCHOOL YEARS ON TENDENCIES AND THEIR EMOTION OF BELONGING TO SCHOOL AGAINST VOCATIONAL HIGH SCHOOL AMONG THE TOUCHSTONES OF HISTORY OF TURKISH EDUCATION

Kadir ULUSOY¹
Bahattin ERKUŞ²

Öz

Bu araştırmanın amacı meslek lisesi öğrencilerinin ilkokuldan itibaren meslek lisesine yönelimleri ve bir değer olarak aidiyet (okula bağlılık) duygularını öğrenci görüşleri çerçevesinde incelemektir. Çalışma kapsamında 2016-2017 eğitim-öğretim yılı Eylül ayında Erzurum ilinde bir meslek lisesinde öğrenim gören 54 öğrenciye araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin ilkokulda ve lisede en çok polis ve öğretmen olmak istedikleri, meslek lisesine kendi istekleri ile giden ve gitmeyenlerin sayısının birbirine çok yakın olduğu, kendisini okula ait hissedenlerin ve hissetmeyenlerin sayısının birbirine yakın olduğu, öğrencilerin meslek lisesini tercih ederken genel olarak bilgi sahibi olmadıkları ve meslek lisesini başkalarına tavsiye etmeyecekleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Tarihi, Mesleki Eğitim, İlkokul, Değer, Aidiyet Duygusu, Yönelim.

Abstract

The aim of this study is to examine the tendency to vocational high school from primary school and their emotions of dependency to school as a value from the view point of students. Considering the study, semi structured interview form was carried out by the researchers to 54 students of vocational high school in Erzurum in September 2016-2017 educational year. The data collected was analysed by using descriptive analysing method. According to the results of analyse, it was found out that students want to be either policeman or teacher in their primary school and high school years. The number students is very close to one another for students who go to vocational high school voluntarily and involuntarily, the number of students is very close to one another for students who feel that they are dependent and independent to school, the students are not knowledgeable about vocational high school when they prefer them and they wouldn't advice vocational school to others.

Keywords: History of Education, Vocational High School, Primary School, Value, Dependency, Tendency.

¹ Doç.Dr., Mersin Üniversitesi, ulusoykadir@gmail.com

² MEB, bahattinerkus@gmail.com

1. GİRİŞ

Eğitimin temel amaçlarından birisi hiç şüphesiz toplumun istediği davranışları yapabilen bireyler yetiştirmektir. Bu eğitim sırasında bireylerin gelecekte meslek sahibi de olacağı düşünülerek onlara temel birçok beceri ve değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanlar hayatlarını devam ettirebilmek, geçimlerini sağlayabilmek ve nesillerini devam ettirebilmek için çalışmayı kendilerine ilke edinmişlerdir. Bu süreçte insanlar dönemin şartlarına göre en iyi işi yapabilmeyi ve iyi bir meslek erbabı olabilmeyi de ilke edinmeye başlamıştır. İyi bir taş yontucu, taştan güzel, sağlam ve kaliteli silah ve çeşitli araç gereç yapma; yerleşik hayata geçiş ile birlikte sağlam ve dayanıklı ev ve barınak yapabilme, zamanla sağlam ve kullanışlı kale yapabilme, güzel at yetiştirebilme, en iyi savaşçıları eğitebilme, sanayileşme ile birlikte nitelikli mühendisler yetiştirme vb. amaçlar edinilmiştir. Türk tarihinde de iyi at yetiştirme, iyi ok ve yay yapma, iyi savaşçı yetiştirme vb. olduğu dönemlerde bu kişilerin aynı zamanda iyi ahlaklı, dürüst insanlar olmaları hedeflenmiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk gelenek ve görenekleri ile İslam ahlakı birleşip, meslek hayatında güzel ve anlamlı kuruluşların oluşmasına ve iyi meslek erbaplarının yetişmesine vesile olmuştur. Usta-çırak ilişkisi çerçevesinde informal eğitim yoluyla günümüze kadar devam eden güzel uygulamalar mevcuttur.

Eğitim tarihimizde özellikle Osmanlı'nın son döneminde bugünkü okul temelli yapıya dönüşen mesleki eğitim Selçuklu'da Ahilik, Osmanlı'da ise Lonca ve Gedik adlarıyla faaliyetlerini sürdürmüştür (Yörük, Dikici ve Uysal, 2002). Ahilik, küçük esnaf, usta, kalfa ve çırakları içine alan, onların dayanışmaları kadar mesleklerini dürüstlük ve özenle yapmalarını, ayrıca eğitilmelerini amaçlayan, bir lonca teşkilatı olarak tanımlanabilir (Akyüz, 2012: 52). 17. yüzyıla kadar etkililiğini sürdüren Ahilik, Osmanlı Devleti'nde Müslüman olmayan halkla çalışma zorunluluğu nedeniyle Gedik adı altında yeniden teşkilatlandırılmıştır (Yörük, Dikici ve Uysal, 2002). Ahilikle başlayan bu teşkilatlarda mesleki eğitimin yanında ahlak eğitimi de verilmekteydi. Muallimler eğitimlerde; tükürmek, sümürmek, hırsızlık, gıybet, iftira, cimrilik, ayıp ve kusur araştırmak, şehvetle bakmak, emanete hıyanet etmek, yalan söylemek, sözünü tutmamak, haset, kin, katı gönüllü olmak, büyülenmek, ikiyüzlülük, iftira, haram yemek, içki içmek vb. kötü davranışları engellemeye çalışırdı. Eğitimden geçen kişi sözü edilen huylardan arınır, belirtilen iyi huyları kazanır, çok kullanılan bir deyimle "eline, diline, beline sahip olurdu" (Akyüz, 2012: 52, 53). Bu iş ilkeler çok önemliydi. Çünkü çocuk yaşta başlayan meslek eğitimi bireyi hayata daha bilinçli ve duyarlı olarak hazırlıyordu. Doğru yaparsa kazanacağını yanlış yaparsa kaybedeceğini, itibarsızlaşacağını da öğreniyor ve çevresinde de bazı örnekleri görerek farkındalık oluşturuyordu.

Birey, hayatı boyunca sürekli olarak tercihlerle karşı karşıyadır. Bu tercihleri ise isteğine, ihtiyacına veya şartlara vb. göre yapmaktadır. Bireyin hayatında yaptığı en önemli tercihlerden birisi de mesleğidir. Brown'a (2007: 18; akt. Hepkul, 2015) göre meslek, bireyin yaşamını sürdürebilmek amacıyla para kazanmanın yanı sıra, çoğu zaman iş, kişiye ve ailesine, statü, saygınlık, gruba aidiyet gibi toplumsal katılıma yönelik başka bir takım getirileri de beraberinde sağlar". Yıldırım'a (2000) göre ise; bireyin hayatında önemli bir yere sahip olan meslek seçimi için de nitelikli bir yönlendirme gereklidir. Eğitimde yönlendirme ise belirli ilkeler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu ilkelerin bir kısmı aşağıda yer almaktadır:

- Yönlendirme öğrenciyi merkeze alan demokratik ve insancıl bir eğitim sistemini öngörmektedir.

- Yönlendirme, öğrenciyle ilgili olan herkesin, ortak anlayış ve işbirliği içinde olmasını gerektirir.
- Yönlendirme, öğrenciyi zihinsel, sosyal, psikolojik, akademik vb. türlü yönleriyle tanımayı ve geliştirmeyi amaçlar.
- Yönlendirme, okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim, yükseköğretim ve istihdam aşamalarını içeren bir süreç olarak düşünülmektedir.
- Yönlendirme öğrencinin kendi kararını yine kendisinin vermesi ve verdiği kararın sorumluluğunu üstlenmesi esasına dayanır.
- Yönlendirme, değişen, gelişen ve karmaşıklaşan toplum yapısı içinde bireyin çevresi ve olanakları hakkında bilgi edinmesi, kendini tanıması, geleceğini planlaması, doğru kararlar verebilmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı uyum yapabilmesi ihtiyacından kaynaklanmıştır.
- Yönlendirme eğitim sisteminin ve rehberliğin ayrılmaz bir parçası ve tamamlayıcısıdır.

Eğitimde yönlendirme ilkeleri doğrultusunda; yönlendirmenin öğrenciyi tanımayla başlayan, öğrencinin kendisini tanımasına, mesleki anlamda karar vermesine yardımcı olan ve rehberlik hizmetleriyle iç içe geçmiş bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. “Bir mesleğin gerektirdiği niteliklerle, bireyin nitelikleri arasında ne denli yakınlık varsa, çalışma hayatında mesleki başarı olasılığı o derece yüksek olduğu” (Sharf, 2006: 26; akt. Hepkul, 2015) belirtilmektedir. Leonard (2002; akt. Durmaz, 2008) ise bir çalışma yeri olarak okulla ilgili öğrenci algılarının, öğrencilerin okul yaşam kalitesi ile ilgili algılarının ve başarılarının en önemli belirleyicisi olduğunu belirtmiştir. Bu durum meslekteki başarı için bireyin kendini tanıması, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasının yanı sıra kurumla ilgili algılarının ve kuruma bağlılık duygusunun da önemini vurgulamaktadır. Öğrencinin okula bağlılık duygusunun oluşması veya gelişmesi için de olumlu bir okul iklimi olmalıdır. Okula aidiyet duygusu, öğrencinin bireysel olarak okuldaki diğer bireyler tarafından ne ölçüde onaylandığına, saygı duyulduğuna, dâhil edildiğine ve desteklendiğine yönelik öznel duygu durumunu ifade etmektedir (Goodenow, 1992a; Goodenow ve Grady, 1993; akt. Sarı ve Özgök, 2014). Hagborg’un (1994; akt. Sarı, 2013) yaptığı araştırmada okula aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin daha yüksek akademik başarıya sahip oldukları ve okullarına daha sıcak baktıkları belirlenmiştir.

Özdemir vd. (2010) öğrencilerin okula bağlılık göstermesinin, okul iklimi ve okuldan memnuniyet ile ilişkili olduğunu belirterek olumlu bir okul ikliminin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Akademik gelişime ve öğrenmeye önem verilir,
- Öğrenciler ve öğretmenler arasında olumlu ilişkiler vardır,
- Okul toplumunun tüm üyeleri birbirine saygı duyar,
- Adil ve tutarlı bir disiplin politikası izlenir,
- Aile desteği ve katılımı önemsenir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları;

1) İş, hizmet ve sağlık alanlarında ihtiyaç duyulan ulusal ve uluslararası meslek standartlarına uygun nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi, mesleki bilgi ve becerilerinin

güncelleştirilmesi ve uygulanan programlarla girişimcilik bilinci, meslek etiği, iş sağlığı ve güvenliği kültürü ile iş alışkanlığının kazandırılmasını,

2) Mesleki eğitim görenlerin istihdama hazırlanmasını amaçlar (MEB, 2016).

Bireyin belirli amaçlar doğrultusunda karar vermesini sağlamak okullarda rehberlik hizmetleri kapsamında yapılmaktadır. Bireyin hayatında başarılı ve mutlu olabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Rehberliğin amacı da bireyin bu nitelikleri kazanmasına yardım etmektedir. Bu nitelikler; verimli çalışma, sınava hazırlanma, zamanı iyi kullanma, etkili karar verme, plan yapabilme, kendini tanıma, meslekleri tanıma, kendi yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerini tanıma, meslekler arası bağ kurabilme, toplum hayatına uyum sağlayabilme, başkalarına saygı ve yardımlaşma gibi bilgi, değer ve yeteneklerdir (MEB, 2012).

Yapılan araştırmalar sonucunda alan yazında meslek liselerine yönlendirme ve yönlendirme sonucunda öğrencilerde oluşan aidiyet duygusunu inceleyen herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu konu ile ilgili liselerde okul yaşam kalitesi (Durmaz, 2008), ilköğretimde çoklu zekâ ve yönlendirmedeki sorunlar (Çevik, 2008), Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin sorunları (Sönmez, 2008) ile ilgili çalışmalar yapılmış fakat meslek lisesi öğrencilerinin yönlendirme ve aidiyet duygularını birlikte inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ortaokul sonrası öğrencilerin meslek seçimi sürecinde doğru kararlar almalarına yardımcı olmak ve literatürdeki boşluğu doldurmak açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı meslek lisesi öğrencilerinin ilkokuldan itibaren meslek lisesine yönelimlerini ve bir değer olarak aidiyet (okula bağlılık) duygularını meslek lisesi öğrencileri görüşleri çerçevesinde ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- İlkokulda hangi meslek sahibi olmak istiyordunuz? Neden?
- Şu an hangi meslek sahibi olmak istiyorsunuz? Neden?
- Meslek lisesine gitmeyi siz mi istediniz? Eğer siz istemediyse meslek lisesini tercih etme konusunda kimin ya da neyin etkisi oldu?
- Kendinizi okulunuza ait hissediyor musunuz? Neden?
- Sevdiğiniz mesleği yapacağınıza inanıyor musunuz? Neden?
- Meslek lisesini tercih ederken meslek lisesi hakkında yeterli bilgiye sahip miydiniz?
- Meslek lisesine gitmeyi başkalarına tavsiye eder misiniz? Neden?
- TEOG’ tan (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı) çok yüksek bir puan almış olsaydınız yine de bu liseyi tercih eder miydiniz? Neden?

2. YÖNTEM

Meslek lisesi öğrencilerinin ilkokuldan itibaren meslek lisesine yönelimleri ve bir değer olarak aidiyet (okula bağlılık) duygularını öğrenci görüşlerine göre inceleyen bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45).

Araştırmada desen olarak olgubilim kullanılmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78).

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 8 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olarak sınıflandırılır. Yapılandırılmış görüşmeler yazılı bir anketin sözel formudur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise hem belirgin hem de açık uçlu sorular içererek diğer iki türün karışımı olarak ortaya çıkar (Seggie ve Bayyurt, 2015). Soruları hazırlama sürecinde 1 Doçent, 1 Yardımcı Doçent, 4 sınıf öğretmeni ve meslek lisesinde görev yapan 2 öğretmen olmak üzere 8 uzman görüşünden yararlanılmıştır. Uzmanların görüşü sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme sorularına son hali verilmiştir. Hazırlanan form 2016-2017 eğitim-öğretim yılı Eylül ayında Erzurum’da öğrenim gören 12’si 9, 18’i 10, 8’i 11, 16’sı 12. sınıf olmak üzere 54 mesleki ve teknik eğitim öğrencisinden oluşan çalışma grubuna uygulanmıştır. Katılımcıların kodlamaları “Ö1”, “Ö2”, “Ö3”, “Ö4”.....”Ö53”, “Ö54” şeklinde yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşme sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterse kullanabileceği bir biçime sokulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

3. BULGULAR

Bu bölümde betimsel analiz sonucu elde edilen bulgulara ve öğrenci görüşlerinden örneklere yer verilmiştir. Meslek liseleri öğrencilerine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır:

İlkokulda hangi meslek sahibi olmak istiyordunuz? Neden?

Bu soruya cevap olarak öğrenciler en çok polis (20) ve öğretmen (14), mühendis (9), pilot (3), imam (3), veteriner (2), doktor (2) ve jokey (1) olmak istediklerini belirtmişlerdir. Polis olma isteyen öğrenciler, bunun nedeni olarak vatan (10) ve silah sevgisi (6) cevabını vermişlerdir. Öğretmen olmak isteyen öğrenciler ise genellikle branş öğretmeni olmak istemektedirler. Bunun nedeni olarak; öğretmeyi ve çocuklarla zaman geçirmeyi sevmek (5) ve öğretmenlik mesleğini sevmek (5) olduğunu belirtmişlerdir. 4 öğrenci herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda öğrencilerin verdiği cevaplardan örnekler yer almaktadır:

Ö44: “Polis olmak istiyorum. Çünkü vatanımı ve silahı seviyorum.”

Ö11: “Öğretmen olmak istiyorum. Çünkü çocukları seviyorum. Onlarla vakit geçirmek istiyorum”

Ö29: “Jokey olmayı istiyorum. Çünkü atları çok seviyorum.”

Su an hangi meslek sahibi olmak istiyorsunuz? Neden?

Öğrencilerin şu an (lisede) hangi meslek sahibi olmak istedikleri sorulduğunda; polis (20) ve öğretmen (18) başta olmak üzere muhasebeci (6), mühendis (6), hemşir (3) ve elektrikçi (1) olmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu meslekleri istemelerinin nedeni olarak da olmak istedikleri mesleği sevdiklerini (31) ve okuduğu lisede bu bölüm olduğunu (3) belirtmişlerdir. 20 öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Öğrencilerden 20'si ilkokuldan sonra meslek kararını değiştirirken 34 öğrencinin lisede meslek kararını değiştirmemiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplara ilişkin örnekler aşağıda belirtilmiştir:

Ö22: *“Mühendis olmak istiyorum. İnşaatı seviyorum ve mühendisi olmak istiyorum.”*

Ö51: *“Elektrikçi olmak istiyorum. Çünkü bu okulda elektrik bölümü var ve güzel bir bölüm.”*

Ö54: *“Öğretmen olmak istiyorum. Çünkü öğretmenlerin hayatı çok iyi.”*

Meslek lisesine gitmeyi siz mi istediniz? Eğer siz istemediyse meslek lisesini tercih etme konusunda kimin ya da neyin etkisi oldu?

Öğrencilerden 26'sı meslek lisesine kendi isteğiyle gittiğini, 28'i ise kendi isteğiyle gitmediğini belirtmiştir. Kendi isteğiyle gitmeyenlerden 8'i puanının yetmediği için bu bölümü seçtiğini, 2'si puanının yettiği halde babasının isteği üzerine meslek lisesine gittiğini, 6'sı ise arkadaşları meslek lisesine gittiği için kendisinin de meslek lisesine gittiğini ifade etmiştir. 12 öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplara ilişkin örnekler aşağıda belirtilmiştir:

Ö9: *“Evet. Meslek lisesine gitmeyi ben istedim ama şu an çok pişmanım.”*

Ö36: *“Kendi isteğimle tercih yaptım. Yakında bir meslek sahibi olacağım için.”*

Ö19: *“Mesleğe gitmeyi ben istemedim. Benim puanım Anadolu lisesini tutuyordu. Babam tercih ettiği için mecburen mesleğe gittim.”*

Kendinizi okulunuza ait hissediyor musunuz? Neden?

Öğrencilerin okula aidiyetleri ile ilgili sorulan soruda 28 öğrenci okuduğu okula ait hissetmediği yönünde cevap verirken 26 öğrenci ise ait olduğu yönünde cevap vermiştir. Buna neden olarak öğrencilerden 11'i okulu sevmediğini, 7'si kendisinin başka liseye gitmesi gerektiğini belirtmiştir. 10 öğrenci herhangi bir neden belirtmemiştir. 3. ve 4. soruda ortaya çıkan diğer bir bulgu ise kendi isteği ile okula gelmeyen öğrencilerle kendini okula ait hissetmeyen öğrencilerin sayısının eşit olmasıdır. Görüşme formları incelendiğinde okula kendi isteği ile gelmeyen 28 öğrenciden 19'unun kendini okula ait hissetmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Kendini okula ait hissetmeyen 9 öğrenci ise okula kendi isteği ile gelen öğrencilerdendir. Öğrencilerin verdiği cevaplara ilişkin örnekler aşağıda belirtilmiştir:

Ö11: *“Evet. Çünkü okulumu seviyorum, arkadaşlarım burada ve ortamım güzel.”*

Ö37: *“Hayır. Çünkü seviyeme göre düşük bir okul.”*

Ö21: *“İlk günlerde ait hissedemiyordum. Sonradan biraz alıştım ama yine de buraya ait olmadığımı anladım. Çünkü burası öyle çok iyi bir okul değil.”*

Sevdiğiniz mesleği yapacağınıza inanıyor musunuz? Neden?

Araştırma kapsamında sorulan diğer bir soru ise sevdikleri meslekleri yapıp yapmayacakları hakkındadır. Öğrencilerin 43'ü sevdiği mesleği yapacağına inanırken 11'i sevdiği mesleği yapacağına inanmamaktadır. Öğrencilerin çok azı (6) sevdiği

mesleği yapacağına inanmasının nedenini belirtmiştir. Sevdiği mesleği yapacağına inanmayan öğrencilerden ise 8'i görüş belirtmiştir. Bu nedenler de bölüme isteyerek gelinmemesi (6) ve okulun yabancı gelmesidir (2). Aşağıda öğrenci cevaplarından örnekler yer verilmiştir:

Ö14: *“Evet. Çünkü çok seviyorum. Sevdiğim her şeyi yaparım.”*

Ö16: *“İstediğim mesleği yapacağımı zannetmiyorum. Bana çok yabancı geliyor. Yaparım belki.”*

Ö44: *“Hayır. Buraya da istemeyerek geldim zaten. Ama bitirince mesleğimi yapacağım.”*

Meslek lisesini tercih ederken meslek lisesi hakkında yeterli bilgiye sahip miydiniz?

Öğrencilerden sadece 7'si meslek lisesini tercih ederken meslek lisesiyle ilgili bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. 47 öğrenci meslek lisesini tercih etmeden önce bu liseyle ilgili bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda öğrenci cevaplarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

Ö22: *“Ben burayı sıradan Anadolu gibi biliyordum. Herhangi bir bölüm olduğunu bilmiyordum.”*

Ö53: *“Herhangi bir bilgiye sahip değildim. Bilseydim gelmezdim.”*

13: *“Evet. Sahiptim. Meslek lisesine giden arkadaşlarım vardı. Onlar anlatmıştı.”*

Meslek lisesine gitmeyi başkalarına tavsiye eder misiniz? Neden?

Öğrencilerden 45'i meslek lisesini başkalarına tavsiye etmeyeceğini ifade etmişlerdir. Sadece 9 öğrenci meslek lisesini başkalarına tavsiye edeceğini belirtmiştir. Öğrenciler birçok dersin gereksiz olması (23), çalışma ortamının olmaması (9) ve ortamın iyi olmaması (6) nedeniyle meslek lisesini başkalarına tavsiye etmemektedir. 7 öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Meslek lisesine gitmeyi başkalarına tavsiye eden öğrenciler ise liseyi bitirince meslek sahibi olması (8) nedeniyle tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir. 1 öğrenci ise görüş belirtmemiştir. Aşağıda öğrenci cevaplarına ilişkin örnekler yer almaktadır:

Ö8: *“Yani üniversite okumayı düşünmeyenlere tavsiye ediyorum. Çünkü liseden sonra bir iş bulur. O yönden iyi.”*

Ö13: *“Tavsiye etmiyorum. Çünkü burada ders çalışma ortamı yok.”*

Ö15: *“Hayır. İmkanları varsa daha iyi bir yere gitsinler.”*

Ö37: *“Hayır. Buradaki dersler çok gereksiz. Meslek dersleri iyi olabilir tamam ama işimize yaramayan dersler de var.”*

TEOG'tan (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı) çok yüksek bir puan almış olsaydınız yine de bu liseyi tercih eder miydiniz? Neden?

Öğrencilerin tamamı TEOG'tan yüksek puan almış olsalardı meslek lisesini tercih etmeyeceklerini belirtmiştir. Buna neden olarak ders çalışma ortamının olmadığı ve üniversiteye hazırlanamadığı (20) diğer liselerin daha iyi olduğu (13), meslek lisesinin istedikleri bölüm olmadığını (8) ifade edilmiştir. 13 öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Verilen cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö22: *“Hayır. Burada üniversiteye hazırlık yapamıyorum.”*

Ö43: “Hayır. Sosyal bilimler ya da fen lisesine gitmek isterdim. Çünkü okul üstünlüğü var.”

Ö45: “Puanım çok iyi olsaydı burayı tercih etmezdim ki. Diğer liseler çok daha güzel. Ama mecburen buraya geldim.

Elde edilen bulgular doğrultusunda varılan sonuç, tartışma ve öneriler aşağıda yer almaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Öğrenciler ilkokulda ve lisede en çok polis ve öğretmen olmak istemektedirler. Öğrencilerin büyük bir bölümünün ilkokulda ve lisede olmak istedikleri meslek değişmemiştir. Hepkul’un (2015) meslek lisesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada görüşme yapılan öğrenciler, 9. sınıfa kayıt yaptırdıklarında, bir meslek seçimi yaptıklarını düşünmemektedirler. Öğrenciler 9. sınıfı genel olarak devam edilen bir sınıf olarak düşünmekte, bölümler arasında çok kolay geçişler yapabileceklerine inanmaktadırlar. Bu durum öğrencinin meslek tercihi konusunda bilgi eksikliğine sahip olduğunu ve hayatındaki en önemli tercihlerden biri olan meslek tercihi konusunda ileride ciddi sıkıntılar yaşayabileceğini göstermektedir.

Meslek lisesine kendi isteği ile giden ve kendi isteği ile gitmeyen öğrencilerin sayısı birbirine çok yakındır. Yönlendirmenin ilkelerine bakıldığında “Yönlendirme öğrencinin kendi kararını yine kendisinin vermesi ve verdiği kararın sorumluluğunu üstlenmesi esasına dayanır” (Yıldırım, 2000) ilkesi yer almaktadır. Öğrencinin tercihini etkileyen aile, çevre, şartlar vb. durumlar göz önünde bulundurulduğunda bu ilkenin göz ardı edildiği görülmektedir. Kendi tercihini kendi yapmayan ve sorumluluğunu üstlenmeyen öğrencinin ise okula bağlılığının düşük olacağı, bunun da akademik, sosyal, duygusal vb başarılarını olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç da “öğrencilerin yarısının kendilerini okula ait hissetmemeleridir.” Hirschi (1969; akt. Durmaz, 2008) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, bireylerin okul gibi geleneksel sosyal kurumlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla onların suç işleme oranlarının artış eğilimi göstermesi arasında bir ilişki bulmuştur. Bu durumda kendini okula ait hissetmeme ile başlayan süreç şiddete ve akademik başarının düşmesine ortam hazırlayacağını belirtmektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre, kendini okula ait hissetmeyenler ile mesleki liseye kendi isteği ile gitmeyenlerin sayısı birbirine eşit çıkmıştır. Kendi isteği ile meslek lisesine gitmeyen 14 öğrenciden 10’unun kendini okula ait hissetmediği tespit edilmiştir. Sarı’nın (2013) çalışmasından elde edilen sonuçlarda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okula aidiyet duygularının çok yüksek olmamakla birlikte ortalamanın üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Sarı ve Özgök’ün (2014) araştırmasına göre okul atmosferi ve aidiyet duygusu arasında bir ilişki vardır. Öğrencilerin okula aidiyet duygularını arttırmaya katkıda bulunmak için de okulların fiziksel yapı ve donanım bakımından geliştirilmesi, derslerin öğrenciler için daha çekici kılınması, okulda düzenlenen sosyo-kültürel faaliyetlerin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi gerekmektedir. Gülden’in (2013) ilkokul 4. Sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin aidiyet duygularını etkileyen birçok faktör olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin sınıfta beslediği olumlu ve olumsuz duygunun, sınıfı benimsemenin, öğrencinin akademik öz yeterliliğinin, sınıf mevcudunun, sınavlarda yaşanan kaygının öğrencilerin aidiyet duygularını etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu durumda ortam, fiziksel şartlar ve bireyin kendi yaptığı tercihlerle aidiyet duygusu arasında yakın bir ilişki olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Araştırmada elde edilen başka bir bulgu da; öğrencilerin büyük bir bölümü sevdiği mesleği yapacağına inanmasıdır. Duru ve Balkıs'a (2015) göre öğrenci bireysel özelliklerine uygun bir çevreye, bağlılık duygusu geliştirmişse doyumunun ve akademik başarısının daha yüksek olacağı beklenebilir. Meslek liseleri ilköğretimi bitirdikten sonra her öğrencinin kendi ilgi, istek ve yeteneğine göre seçeceği okullardır. Bu okulu bitiren öğrenciler bir mesleği yapabilir durumdadırlar (Yıldırım, 2000). Sevdiği mesleği yapar durumda olan bireyin ise mesleğine karşı olan aidiyet duygusunun üst düzeyde olacağı söylenebilir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu meslek lisesini tercih etmeden önce bu liseyle ilgili bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Hepkul'un (2015) meslek lisesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada da öğrencilerin çoğunluğunun kendilerini tanımadığı, ilgi alanlarını bilmediği, tercihlerini ailelerin yönlendirmesine, aldıkları puanlara ve not ortalamasına göre yapmakta oldukları ifade edilmiştir. Yine aynı çalışmanın sonucunda ilköğretim sırasında uygulanan mesleki rehberlik çalışmalarının yetersiz olduğu ve öğrencinin küçük bir kısmına yönlendirme yapıldığı sonucuna varılmıştır. Duru ve Balkıs'a (2015) göre öğrenciler kendi ilgi, yetenek, kişilik özellikleri ve değerlerine uygun bir akademik ortamı tercih ederlerse, öğrenim gördükleri alana yönelik aidiyet duygusu geliştirmeleri kolaylaşır. Gelişen aidiyet duygusu ise öğrencilerin öğrenim gördükleri alandan daha fazla doyum almalarına yardımcı olur ve bu da onların, akademik başarılarının artmasına yol açabilir.

Öğrencilerin geneli meslek lisesini başkalarına tavsiye etmeyeceğini, tamamı ise TEOG sınavı puanlarının yüksek olması durumunda meslek lisesini tercih etmeyeceklerini belirtmiştir. Bu sonuç öğrencinin ilkokuldan itibaren nitelikli bir mesleki yönlendirme sürecinin önemini ortaya koymaktadır. Yıldırım'a (2000) göre tüm liselerde ilk iki yıl dersler en az %70 oranında ortak olmalıdır. Böylelikle ilk iki yılın sonunda öğrenci kendisine uygun olmayan bir lise türünde okuduğunu düşünüyorsa yatay geçiş yapabilmeli ve bu geçiş sonrası hak kaybına uğramamalıdır. 4+4+4 sistemi ile 12 yıllık zorunlu eğitime geçiş sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı (2012) yönlendirmenin ilkokuldan sonra yönlendirmenin yapılmayacağını, bu durumun pedagoji bilimi, bakanlığın amaçları ve dünyadaki gelişmelerle bağdaşmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında Memişoğlu ve İsmetoğlu'nun (2013) yaptığı çalışmada 4+4+4 eğitim sisteminde mesleki yönlendirmeye öğrencilerin daha erken sınıflarda tabi tutulması açısından olumlu olacağı belirtilmiştir. Bu durum bakanlığın açıklaması ve Yıldırım'ın (2000) önerileriyle örtüşmemektedir.

Öneriler

Araştırma ile elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Okullarda e-okul sistemi içerisinde veya ayrı bir sistem olarak her çocuğun ana sınıfından itibaren ilgi, yetenek vb. durumlarının standart bir form üzerinden kayıt edileceği bir sistem bulunmalıdır. Her yıl sonunda sınıf öğretmenleri (ortaokulda bütün branş öğretmenleri) tarafından öğrencinin durumu form üzerinden doldurulmalı, 8. sınıfta tercih sürecinde bu bilgiler öğrenciyle paylaşılmalı ve öğrencinin bu bilgileri göz önünde bulundurarak tercih yapması sağlanmalıdır.

Okullarda rehberlik hizmetleri mesleki yönlendirmeye daha fazla zaman ayırmalı, öğrencinin ilgi, istek ve yeteneği doğrultusunda karar vermesini engelleyen faktörler en aza indirilmelidir.

Öğretim kurumlarında değerler eğitimi daha etkin kılınmalı ve öğrencide aidiyet duygusunu geliştirecek uygulamalara daha fazla yer verilmelidir.

Meslek liselerinde verilen dersler ve dağılımları yeniden gözden geçirilmeli ve öğrencinin mesleki gelişimini sağlayacak derslere daha fazla yer verilmelidir.

Ailelere yönelik yönlendirme ve rehberlik faaliyetlerine yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*(23. baskı). Pegem Akademi. Ankara.
- Çevik, K. (2008). İlköğretimde Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Yönlendirme Etkinliklerinde İşbirliği ve Uyum Boyutlarında Karşılaşılan Sorunlar. *Kuramsal Eğitimbilim, 1 (1)*, 62-82.
- Durmaz, A. (2008). *Liselerde Okul Yaşam Kalitesi (Kırklareli İli Örneği)*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Duru, E. ve Balkıs, M. (2015). Birey-Çevre Uyumu, Aidiyet Duygusu, akademik Doyum ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkilerin Analizi. *Ege Eğitim Dergisi, 16 (1)*, 122-141.
- Güliden, B. (2013). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıftaki Duygularının Ve Sınıf İçi Aidiyet Duygusunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Hepkul, A. (2015). Meslek Lisesi Tercih Sürecinin Keşifsel Olarak İncelenmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2)*, 41-52.
- MEB. (2012). 12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular –Cevaplar. Ankara.
- MEB. (2016). Ortaöğretim Mevzuatı, Ankara.
- Memişoğlu, S. P. ve İsmetoğlu, M. (2013). Zorunlu Eğitimde 4+4+4 Uygulamasına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2)*, 14-25.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul İklimine İlişkin Algılarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38: 201-224*.
- Sarı, M. (2013). Lise Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 13(1)*, 147-160.
- Sarı, M. ve Özgök, A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu ve Empatik Sınıf Atmosferi Algısı, *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 13(2)*, 479-492.
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, N. (2015). *Nitel Araştırma Yöntem Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sönmez, M. (2008). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Örgün Öğretimin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılma Zorunluluğu. *Eğitim ve Bilim, 33(147)*, 71, 84.
- Yıldırım, İ. (2000). Eğitimde Yönlendirme Modeli Önerisi. EARGED, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Genişletilmiş 9. baskı). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi Toplumu Ve Türkiye’de Mesleki Eğitim, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2)*, 299-312.